

Urim Iseni, PhD¹

UDC: 658.71/.78:339.543

**LOGISTIKA GLOBALE NË MENAXHIMIN NDËRKOMBËTAR TË
ZINXHIRIT TË FURNIZIMIT DHE NDIKIMI I PROCEDURAVE
DOGANORE**

**ГЛОБАЛНАТА ЛОГИСТИКА ВО УПРАВУВАЊЕТО СО
МЕЃУНАРОДНИОТ СИНЦИР НА СНАБДУВАЊЕ И
ВЛИЈАНИЕТО НА ЦАРИНСКИТЕ ПРОЦЕДУРИ**

**GLOBAL LOGISTICS IN INTERNATIONAL SUPPLY CHAIN
MANAGEMENT AND THE IMPACT OF CUSTOMS PROCEDURES**

Abstract

Global logistics is one of the key elements in the process of managing the international supply chain. Effective management of logistics processes allows for cost optimization, increased competitiveness and improved customer needs. However, customs procedures are a significant factor that can affect the speed and cost of global logistics. Import and export regulations, tariffs and administrative requirements often create challenges for companies operating internationally. This study explores the importance of global logistics in the supply chain, analyzing the main logistics strategies and the impact of customs procedures on global trade flows. Understanding these aspects is essential for companies to minimize risks and improve their operational performance in the global economy.

Keywords: *Global logistics, international supply chain, customs procedures, trade barriers, import and export, transportation strategies, cost optimization, regulations, tariff and non-tariff restrictions, global trade.*

¹ Universiteti "Nene Tereza" Shkup, Email: urim.iseni@unt.edu.mk

Вовед

Синцирите на снабдување претставуваат комплексен систем на активности, луѓе, организации, информации и ресурси вклучени во преместувањето на производите или услугите од добавувачите до крајните потрошувачи. Овие синцири обично опфаќаат неколку фази и можат да бидат глобални по својата природа.²

Логистичкиот систем е составен од објекти поврзани со транспортни услуги. Објекти се места каде што материјалите се процесираат (производство, складирање, сортирање, продажба или употреба). Тука се вклучени центри за производство и склопување, магацини, дистрибутивни центри (ДЦ), места на претовар, транспортни терминали, малопродажни места, места за сортирање на пошта, печки за палење ѓубре, депонии и сл.

Производите се движат низ синцирот на снабдување од извори на сировини до крајниот клиент, освен застарените, оштетените и нефункционални производи коишто треба да се вратат за поправка или отстранување. Информациите се движат во обратна насока. Поминуваат низ синцирот на снабдување наназад од клиентот до добавувачот на сировини. Во НПП („направи по нарачка“) системот, нарачките од крајните корисници се собираат од добавувачите и потоа се пренесуваат до производителите кои пак прават нарачка на потребните компоненти и полуготови производи од нивните добавувачи. Слично на ова, во НЗЗ („направи-за-залиха“) системот, претходните продажби служат за предвидување на идната побарувачка, а со тоа и потребата од потребни материјали³.

Основни компоненти на синцирот на снабдување

Производители: Преработуваат сировините и компонентите во готови производи;

Дистрибутери и Трговци на големо: Дистрибуираат готови производи до продавници или други бизниси;

Трговци на мало: Ги продаваат производите директно на крајните потрошувачи;

Логистика: Вклучува транспорт, складирање и управување со залихи за да се обезбеди правилно преместување на стоките низ синцирот;

Информационски системи: Управуваат со податоците и информациите низ синцирот на снабдување, обезбедувајќи следливост и ефикасност.

² G. Ghiani, G. L. (2004). Introduction to Logistics Systems Planning and Control. London: JohnWiley& Sons, Ltd

³ G. Ghiani, G. L. (2004). Introduction to Logistics Systems Planning and Control. London: JohnWiley& Sons, Ltd

Ефективното управување со синцирите на снабдување е клучно за конкурентноста и успехот на бизнисите во денешната глобална економија, како најбитни елементи се: Оптимизација на количествата на производи во различни точки од синцирот за да се минимизираат трошоците и да се задоволат потребите на пазарот; Планирање и реализација на движењето на стоките на најефикасен и ефективен начин; Одржување на добри односи со добавувачите, производителите, дистрибутерите и другите партнери во синцирот⁴.

Ефектите од управувањето со синцирите на снабдување се многубројни и се одразуваат на различни аспекти на бизнисот и економијата. Еве неколку од побитните позитивни ефекти:⁵

1. Намалување на трошоците:

- Оптимизација на залихите и транспортот може да доведе до значителни заштеди.
- Намалување на непотребните складирања и минимизирање на губењето на стоки.

2. Подобра ефикасност:

- Автоматизација и интеграција на информациски системи подобруваат прецизноста и брзината на операциите.
- Побрза и поефикасна реакција на промените на пазарот и побарувачката.

3. Подобрување на услугата на клиентите:

- Побрзо и понадежно испорачување на производи резултира во поголемо задоволство на клиентите.
- Подобро следење на нарачките и транспарентноста им овозможува на клиентите да имаат доверба во услугите.

4. Конкурентна предност:

- Компаниите со добро управувани синцири на снабдување можат побрзо да реагираат на трендовите и барањата на пазарот.
- Можност за понуда на пониски цени и подобра услуга, што води до зголемена конкурентност.

5. Одржливост и корпоративна одговорност:

- Примена на еколошки практики и оптимизација на ресурсите помага во намалување на негативното влијание врз животната средина.

⁴ Zelenika & Pupavac, Menagment logistickih sustava, 2008

⁵ J. R. Stock, D. M. (2011). Strategic Logistics Management. Mc Grow Hill/Irwin

• Етичко управување со добавувачите и транспарентност во процесите ја зајакнува репутацијата на компанијата.

Влијанието на синцирите на снабдување врз економијата е значајно и се манифестира на повеќе нивоа, вклучувајќи го глобалниот, националниот и локалниот економски контекст. Еве неколку клучни начини на кои синцирите на снабдување влијаат врз економијата. Може да спомнеме: Ефективните синцири на снабдување поттикнуваат инвестиции во логистички и производствени капацитети, што води до иновации и подобрување на производните процеси; Потребата за транспорт, складирање, и управување со залихи создава побарувачка за поврзани услуги, што води до економски активности и нови работни места; Поврзувањето на различни економии преку синцирите на снабдување го поттикнува економскиот развој и интеграција на глобалните пазари.⁶

Логистика во синцирот на снабдување

Ако се има во предвид големото значење на изразот логистика, дистрибуција и синцир, а посебно на општите и важни карактеристики на меѓусебните односи на логистички компании во процесот на производство на логистички производи, може да се одговори на прашањето: што е логистички синцир? Во сегашната фаза на логистички развој како наука но и како логистички активности на глобално, макро и микро ниво, би можело да се каже дека логистичките синцири се состав, односно низа од заеднички и заемно интересно поврзани алки, односно низа помеѓу логистички партнери и активни учесници во логистиката кои овозможуваат брзи, безбедни и рационални процеси на производство на логистички производи.⁷

Со суптилна квантитативна и квалитативна анализа на најважните феномени на логистичките синцири може да се утврди дека основните елементи на таквите синцири се нивните алки. Може да го поставуваме прашањето: Што претставуваат алките на логистичките синцири? Секоја алка во логистичкиот синцир претставува еден активен логистички субјект во процесот на производство на логистички производи, на пример: Доставувачи - производители - шпедитери - превозници – складиштари - дистрибутери - купувачи - корисници.

Ако се има во предвид големото значење на изразот логистика, дистрибуција и синцир, а посебно на општите и важни карактеристики на меѓусебните односи на логистички компании во процесот на производство на логистички производи, може да се одговори на прашањето: што е логистички синцир? Во сегашната фаза на логистички развој како наука но

⁶ J. R. Stock, D. M. (2011). Strategic Logistics Management. Mc Grow Hill/Irwin

⁷ Zelenika R., Logisticki sustavi, 2005

и како логистички активности на глобално, макро, микро ниво, би можело да се каже дека логистичките синцири се состав, односно низа од заеднички и заемно интересно поврзани алки, односно низа помеѓу логистички партнери и активни учесници во логистиката кои овозможуваат брзи, безбедни и рационални процеси на производство на логистички производи.

Во извршување на логистичките активности учествуваат логистички субјекти кои произведуваат логистички услуги на различни нивоа во логистичкиот канал. Пример: Соработка на произведувачите, трговците, шпедитери и превозниците во логистичкиот синцир на дистрибуција на стоката од произведувачот (точка на испорака) до потрошувачот или корисникот.

Логистичките системи може да биде едноставна (кога во логистичките канали учествуваат мал број на логистички субјекти) и сложена (кога во логистичките канали учествуваат релативно голем број на логистички субјекти). Во едноставниот логистички канал може да се проучи само соработка меѓу шпедитери кои учествуваат во организација на отпрема 119 на нарачката на налогодавачот. Како пример може да се земе шпедитер кој ги координира металогиистичките активности на повеќе шпедитери и повеќе логистички субјекти при организација на отпрема на нарачката на налогодавачот од точка на испораката (продавачот, односно извозникот) до точка на приемот (купувачот, односно увозникот).⁸

На бројните логистички активности, шпедитерот како логистички оператор (најчесто шпедитер како металогиистички оператор) ги координира активностите на повеќе од десет логистички субјекти. Во такви логистички канали односите и врската помеѓу различни логистички субјекти се доста испреплетени бидејќи односите на логистичките субјекти повеќепати испреплетени, и тоа не само правно и економски, туку технички, технолошки, организациски, еколошки.

Во заедничкото извршување на логистичките активности учествуваат логистички субјекти кои произведуваат логистички услуги комбинирани: на исто ниво и на различно ниво во логистичкиот канал односно логистичко-дистрибутивниот синцир и логистичката мрежа, на пример во сложен состав на логистичката дистрибуција соработуваат овие логистички субјекти: произведувач - складиштар - продавач (извозник) - превозен шпедитер- патен превозник - железнички превозник - поморски превозник - приемен шпедитер - купувач (увозник) - морско пристаниште – железнички превозник - стоково-дистрибуциски центар – патнички превозници- крајни потрошувачи - оваа соработка во поедноставна логистичка мрежа може да ја организира еден логистички оператор.⁹

⁸ J. R. Stock, D. M. (2011). Strategic Logistics Management. Mc Grow Hill/Irwin

⁹ Ogorelac, A. (2004). Mednarodni transport in logistika. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta Univerze v Mariboru

Иако во логистичката индустрија секој логистички субјект има своја посебна мисија, свои посебни функции, свои специфични знаења, свои специфични активности, сепак сите тие имаат своја заедничка мисија: со своите знаења, способности, вештини и металолистички активности функционално и ефикасно поврзување парцијални процеси во соодветниот синцир на логистика, логистичко-дистрибутивните синцири и логистичките мрежи, просторни и временски трансформации на материјалите и сигурни и рационални процеси, ток и проток на материјали, добра од испорачателот директно или индиректно до примателот, но со цел со минимална употреба на услужни потенцијали и ресурси максимално да се задоволат барањата на логистичките субјекти и логистичките канали односно логистички синцири, логистичко-дистрибутивните синцири и логистички мрежи.¹⁰

Во логистичките системи, зависно од должината на логистичките канали и сложеноста на логистичката дистрибуција, може да учествуваат многу логистички субјекти (повеќе од десет бизнис партнери), повеќето логистички субјекти во металолистичките канали стапуваат во меѓусебни логистички односи, а по правило, тоа изгледа вака. Пример: произведувач - извозник, извозник - шпедитер, шпедитер - превозник, шпедитер - складиштар, шпедитер - осигурител, но соработката меѓу сите логистички субјекти и логистички канали односно во логистичките синцири логистичко-дистрибуциските синцири и логистичките мрежи, организираат металолистичките оператори, а по правило.¹¹

Соодветна соработка помеѓу бројните логистички субјекти во металолистичките системи произведува бројни предности за сите токови на субјектите како што се: се забрзуваат процесите на производство на логистичките услуги во логистичките канали; се смалуваат операциите во стоките текови; се смалуваат манипулациско-транспортните трошоци, како и интерните така и екстерните логистички трошоци, зголемување на можностите на примена на современите транспортни технологии (палетизација, контејнеризација, Ro - Ro, Huskerack и бимодални транспортни технологии) и примена на комбинираниот и повеќемодалниот транспорт ја мултиплицира поделбата на работата, специјализацијата, автоматизацијата, роботизацијата, информатизацијата; и создава реални претпоставки за успешно, ефикасно и профитабилно работење на активните логистички субјекти во одредени логистички синцири, логистичко-дистрибутивните синцири и логистичките мрежи.¹²

¹⁰ Ogorelac, A. Z. (2001). Towards Outsourcing of Logistics Activities in Manufacturing Firms, Proceedings 5 - th International Conference on Traffic Science - ICTS 2001, Faculty of Maritime Studies and Transportation, Venezia - Patras - Venezia, 27.30.10.2001. Venezia.

¹¹ Zelenika & Pupavac, Menadzment logistickih sustava, Zagreb, 2008

¹² Zelenika & Pupavac, Menadzment logistickih sustava, Zagreb, 2008

Управување со транспортни синцири, транспортни мрежи и логистички синцири

Со цел ефикасно управување со стоковите, паричните и информатичките текови во логистичките системи треба да се знае: 1) Управување со транспортни синцири во логистичките системи, 2) Управување со транспортни мрежи во логистички системи, 3) Управување со логистички синцири во логистички системи, и 4) Управување со логистички мрежи во логистички системи.¹³

Управување со транспортните синцири во логистичките системи

Најважните наоди за важноста на управување со транспортни синцири во логистичките системи ќе бидат презентирани во четири тематски целини:

- 1) поимот на транспортен синцир;
- 2) елементи и карактеристики на транспортните синцири,
- 3) дизајн на транспортните синцири во конвенционален, комбиниран и мултимодален транспорт, и
- 4) функција на транспортни синцири во логистички системи.

Терминот транспорт или превоз (кои се синоними) во поедноставна смисла значи пренесување, преместување, превоз, транспортирање на некои работи, супстанции, материјали, стоки, кargo, живи животни, патници од едно место до друго место, а со тоа надминување на просторната и временската димензија. Најважните елементи на производството на транспортни услуги се: транспортна инфраструктура, транспортна надградба, човечки капитал, или во поширока смисла на интелектуалниот капитал, финансиски капитал, енергетиката, транспортни објекти. Во производството на транспортни услуги (а секоја услуга отелотворена на пазарот е производ односно стока) се вклучени повеќе лица: минимум три учесници (испраќачот - превозникот - примачот), а може да бидат и десетици.¹⁴

Имајќи ги предвид сите особености на изразот синцирен транспорт во целина, а особено на клучните карактеристики на односот помеѓу синцирот и процесот на производство на транспортни производи, може да се одговори на прашањето: Што е транспортен синцир? Препознавање и ставови кон концептот на транспортен синцир, тоа би можело да се каже дека транспортниот синцир е збир, односно серија од заеднички и

¹³ Pupavac, D. -Z.-J. (2002). Logistic Operator - Creator of an Inclusive Global Logistics System, Proceeding 6- th International Conference on Traffic Science - ICTS 2002, Faculty of Maritime Studies and Transportation. Portoroz.

¹⁴ G. Ghiani, G. L. (2004). Introduction to Logistics Systems Planning and Control. London: JohnWiley& Sons, Ltd

интересно поврзани алки, односно партнери и активни учесници кои овозможуваат брз, безбеден и рационално производствен процес на транспортни производи.

Елементи и карактеристики на транспортни синџири

Со суптилна, квантитативна и квалитативна анализа на концептот на транспортниот синџир може да се утврди дека:

- Секоја алка во транспортниот синџир е активен учесник во процесот на транспорт на производи, како што се: испраќачот - превозникот - магационерот- терминалот - примачот.

- Сите активни учесници (т.е. алки) во транспортните синџири, коишто учествуваат во производствените процеси за транспорт на производи, имаат посебен интерес што ги поврзува со транспортните проекти. Иако, интересите на учесниците во транспортниот синџир, по правило се спротивни (секој учесник има свој интерес), сите тие во партнерските односи сепак наоѓаат заеднички интереси.¹⁵

Во креирање во транспортни синџири треба да се води сметка за бројни елементи, како што се: бројот и видот на алката, предметите на транспорт (и тие можат да бидат: мали, големи, лесни, тешки, кратки, долги, малку вредни и исклучително вредни, суви, истурени, течни, гасовити, опасни, на палети, во контејнери во возила), транспортни технологии (на палети, во контејнери, RO-RO, RO-LO, FO-FO, и бимодална технологија) географската положба на дестинацијата и превозот, транспортната инфраструктура и транспортна надградба, транспортниот интелектуален капитал, за политичката ситуација на конкретни патишта, коридори, правци, странските трговски услови (INCOTERMS-услови), брзината на испраќање и испорака на стоки, квалитетот на испорака и испорака на стоки, трошоците на превозот и испорака на стоки, транспортно-правни закони, особено применливи конвенции со кои се регулираат односите меѓу субјектите во транспортните претпријатија, за превоз на информатички системи, одржлив развој итн.

Изборот на најдобра алка во транспортниот синџир, особено во мегатранспортните синџири, не е лесно. Тоа е само за оние кои се организатори и операторите на транспортните претпријатија (кои се обично меѓународни шпедитери), кои се соодветно образовани, обучени, искусни, талентирани, свесни менаџери и други специјализирани професионалци.

¹⁵ Ogorelac, A. Z. (2001). Towards Outsourcing of Logistics Activities in Manufacturing Firms, Proceedings 5 - th International Conference on Traffic Science - ICTS 2001, Faculty of Maritime Studies and Transportation, Venezia - Patras - Venezia, 27.30.10.2001. Venezia.

Врз основа на основните карактеристики на транспортен синцир, можно е да се замисли и дизајнира транспортни синцири во конвенционален, комбинираниот и мултимодален транспорт.¹⁶

- За конвенционалниот транспорт е значајно дека предметот се пренесува, превезува транспортира, преместува од едно до друго место, но само со превозно средство од една гранка на превоз (на пример, морски брод или со камиони или железнички, или авионски), врз основа на еден договор за превоз. Еден транспортен документи (на пример, фактура или товарен лист), и дека таквиот превоз е организиран само од еден организатор (на пример, шпедитер). Транспортните синцири во конвенционалниот, класичен или унимодален транспорт се многу едноставни.

- За комбиниран превоз се најважни следните карактеристики: превоз на стоки (во принцип, растурен товар) се врши најмалку со најмалку две различни возила со два различни транспортни сектори на транспортното претпријатие, па по правило обично се склучуваат онолку договори за превоз на стоката, колку што транспортни сектори се вклучени, односно различни видови на превозни средства; да се соберат онолку документи за превоз на стока колку што се склучени договори за превоз на стоката, целиот транспортен процес којшто го организираат еден или повеќе превозници (т.е. комбиниран транспортен оператор,). Транспортните синцири во комбинираниот транспорт се релативно сложени.

- За меѓународниот мултимодален транспорт, во смисла на Конвенцијата на Обединетите нации за меѓународен превоз на стоки, од 1980 година, важни се овие карактеристики: да се во меѓународен мултимодален транспорт" оператори на мултимодален превоз" и примач и стока во две различни земји; преносот на стока во меѓународен мултимодален транспорт да се врши најмалку со две различни превозни средства, односно во таков транспортен процес се вклучени најмалку два различни начини на транспорт, целото претпријатие на меѓународниот мултимодален транспорт да се базира на единствен договор за превоз на пратки што операторот на мултимодалниот транспорт го склучил со испраќачот на стока, за целото претпријатие на меѓународниот мултимодален транспорт се издава само еден документ на испорака (на пример. FBL, FIATA мултимодален транспорт на фактура), а целиот процес на меѓународниот мултимодален транспорт го операционализира само еден оператор или мултимодален транспортен оператор (т.е. мултимодален транспортен оператор - МТО), кои е обично меѓународен шпедитер кој ги обединува активностите на шпедитерот и превозникот. Транспортните синцири во меѓународниот мултимодален транспорт се многу сложени.

¹⁶ Pfohl, H. (1994). Logistiksysteme - Betriebswirtschaftliche Grundlagen. Berlin: 5.Aufgabe Springer - Verlag

Функција на транспортните синцири во логистичките системи

Надминување на просторната и временската димензија во купувањето, транспортот, сообраќајот, односно во општиот логистички систем во распределбата на материјалните добра помеѓу местата на производство и потрошувачка, меѓу продавачите и купувачите, меѓу магацини и складишта, не е можно без постоењето на транспортни синцири.¹⁷

Транспортните синцири се најважната компонента на транспортните мрежи, на логистичките синцири и на логистичките мрежи. Фундаментална задача на транспортните синцири е да овозможуваат брз, безбеден и рационален производствен процес на транспортни производи. Ова всушност значи дека со вештини, знаење, правила, техники, технологии, активности, производителите на производите со помош на транспортните синцири овозможуваат физички пренос, транспортирање, преместување на материјалните добра, живи животни, и патници, од едно место до друго место, без оглед на бројот на алки во транспортниот синцир, на просторната и временска димензија на процесот на производство на транспортни производи.¹⁸

Современата интенција и темелна мисија на логистичко дистрибутивен синцир е да овозможат ставање на стоката на располагање на потрошувачите според начин и услови кои најдобро одговараат на нивните барања. Тоа значи дека на нив треба да им се обезбеди брз, сигурни и рационални стоковни текови и дистрибуција на стока од производител до потрошувач, да може просторно и временски да се усклади со производство и потрошувачка, да се овозможи непречена циркулација, да може производството да се насочи кон потребите на потрошувачите, да влијаат на пласман на нови производи, да влијаат на промените на промената на потрошувачките навики и култура и да ги штитат интересите на потрошувачите.¹⁹

Глобално логистичките мрежи овозможуваат снабдување на бројни мега, макро и микрологистички центри, нивните потсистеми, и на сите логистички субјекти на одреден глобален, мултинационален регионот. Таквите мрежи снабдуваат стотици милиони корисници со стотици милиони различни артикли. Меѓу толку многу учесници во таквите

¹⁷ Segeltija, Z. (2002). Uvod u poslovnu logistiku. Osijek: Ekonomski fakultet Sveucilista "J.J. Strossmayera" u Osijeku

¹⁸ Pupavac, D. -Z.-J. (2002). Logistic Operator - Creator of an Inclusive Global Logistics System, Proceeding 6- th International Conference on Traffic Science - ICTS 2002, Faculty of Maritime Studies and Transportation. Portoroz

¹⁹ Pupavac, D. -Z.-J. (2002). Logistic Operator - Creator of an Inclusive Global Logistics System, Proceeding 6- th International Conference on Traffic Science - ICTS 2002, Faculty of Maritime Studies and Transportation. Portoroz

мрежи не е лесно да се планираат и реализираат сите логистички активности, а при тоа да ги задоволуваат и исполнуваат различните желби и потреби на пребирливите потрошувачи со нивните финансиски можности, а при тоа да се оптимизира залихата. И не само тоа. Неопходно е соодветно да се уредуваат правно - економските односи помеѓу сите правни субјекти и да се избегнат можните стапици во логистичка индустрија.

Високо софистицираните процеси на логистичката индустрија може да ги планираат, генерираат, контролираат и оптимизираат само образовани, обучени, квалификувани, искусни, мотивирани логистички менаџери и логистички експерти преку примена на соодветни интердисциплинарни и мултидисциплинарни знаења од многу научни области, како на пример: економија, право, транспорт, логистика, компјутерски науки, технологија, организација, лингвистиката итн.²⁰

Сите видови и сите модалитети на логистичките мрежи, па така и глобално логистичките мрежи, не можат да функционираат оптимално без материјалните (стока) текови, информатички струи, финансиските текови и капитални текови. Правно-економските односи меѓу многу логистички субјекти во глобално логистичките мрежи се многу сложени и комплексни. Тие регулираат различни правни правила и правни институции, односно разни правно присилни и автономно правни национални и меѓународни (билатерална и мултилатерална) правни правила на различните гранки на правото, На пример: трговско право, економски закони, имотно право, закон за шпедиција, царински закон, логистичко право итн. При изучување на актуелните феномени на глобално логистичките мрежи треба да се земе предвид, меѓу другото, дека тие се состојат од голем број на микро и макрологистички мрежи во кои генерално се одвиваат процесите на производство на логистички услуги и логистички производи.²¹

Царинските процедури и влијанието врз синцирот на снабдување

Царинските процедури влијаат на синцирот на снабдување на неколку начини:

1. Забавување во превозот и доставата: Процедурите за царинење можат да предизвикаат успорување во превозот и доставата на производите. Дополнителните проверки и формалности на царинските органи, можат да го забават процесот на пренос на стоки, што резултира во каснења во доставата.

²⁰ Samanovic, J. (2000). Logisticki menadzment . Rijeka: Glosa doo

²¹ Samanovic, J. (2000). Logisticki menadzment . Rijeka: Glosa doo

2. Дополнителни трошоци: Царинските процедури можат да предизвикаат дополнителни трошоци за компаниите. Наплатата на царински давачки, такси за обработка на документи и други царински трошоци, може да додаде дополнително определени трошоци на внесените производи.

3. Комплексноста на административните процеси: Процедурите за царинење можат да бидат комплексни и административно зафатени. Компаниите мораат да ги снабдуваат или обезбедуваат со разни документи, и прегледи, што може да биде времеконзумно и ресурсно интензивно.

4. Ризик од грешки и непосакувани трошоци: Неисправностите или грешките во царинските процедури можат да предизвикаат дополнителни трошоци за компаниите. Неправилното тарифно класифицирање на производите, неправилни документи или непосакувани законски пречки можат да резултираат во дополнителни трошоци за компаниите.

Во целост, царинските процедури имаат значаен ефект врз синцирот на снабдување и можат да имаат влијание на ефикасноста, цената и времетраењето на снабдувачкиот процес.²² За да се одмерат овие влијанија, важно е да се направи баланс помеѓу заштитата на домашниот пазар и поддржувањето на меѓународната трговија, и како да се најде начин за подобрување на ефикасноста на царинските процедури за да се намалат негативните влијанија врз синцирот на снабдување.

Кратките царински процедури овозможуваат на компаниите да бидат пофлексибилни и да реагираат на промените со барањата на пазарот. Ова може да им дозволи да ги искористат можностите за проширување на пазарот или да се адаптираат на непредвидливи промени во условите за снабдување.

Освен погореспоменатите фактори кои влијаат во синцирот на снабдување но во позитивна смисла на зборот се и поедноставените царински постапки, кои ја убрзуваат постапката и ги намалуваат трошоците со брзиот проток на стоки и олеснување на трговијата. Забрзувањето на царинските процедури може да го подобри целиот синцир на снабдување, вклучувајќи го и логистичкото управување, складирањето и распределбата.

Во целост, забрзаните царински процедури имаат потенцијал да ги подобрат оперативните перформанси и конкурентните предности на компаниите во синцирот на снабдување.

Концептот *дигитална царина* исто така е еден од најзначајните фактори во процесот на снабдување односно синцирот на снабдување, со новите системи за обработка на царински декларации односно

²² Упатство за поедноставени постапки, Царинска управа на РСМ, 2024.

безхаритената околина, значајно се забрзува времето на процесуирање на царински декларации.

Кон добрата оценка во синцирот на снабдување, придонесува и високата усогласеност на царинското законодавство со законодавството на ЕУ; воведувањето на концептот на Овластен економски оператор (ОЕО), подобрената меѓу-институционална соработка, учеството во меѓународни операции за борба против недозволена трговија со дрога, фалсификувана стока и лекови, акцизна стока, оружје, експлозиви, опасен отпад и хемикалии, диви животни и растенија, културни добра и борба против трговија со луѓе, итн.

Conclusion

Global logistics plays a vital role in managing the international supply chain, ensuring the efficient and timely movement of goods from suppliers to end consumers. With the continuous expansion of international trade, the importance of logistics is increasing, as well-coordinated transportation, warehousing, and distribution processes enable cost optimization, increased productivity, and enhanced competitiveness in the global market.

Customs procedures, as a key regulatory element, directly impact the speed, costs, and efficiency of the supply chain. Lengthy administrative processes, complex regulations, and varying tariffs can cause delays, increased expenses, and disruptions in supply flows. On the other hand, simplified customs procedures, digitalization of processes, and improved collaboration between customs authorities and businesses can significantly contribute to faster and more efficient movement of goods across borders.

In the future, companies will need to adapt to new technological solutions, such as automated tracking systems, artificial intelligence for demand forecasting, and integrated information systems that provide better transparency and control over logistics processes. Additionally, cooperation with customs authorities and compliance with international regulations will be crucial for minimizing risks and avoiding unnecessary delays and costs.

In conclusion, effective management of global logistics and customs procedures is a fundamental prerequisite for a stable and efficient international supply chain. Only through strategic planning, technological innovation, and improved regulatory processes can companies remain competitive and respond to the dynamic challenges of the global market.

Рецензенти:

Проф. д-р Неритан Туркеш

Проф. д-р Дренуша Камбери

Литература:

- Ballou, R. H. (2004). *Business logistics management* (5th ed.). Pearson/Prentice Hall.
- Bloomberg, D. J., & Lemay, L. S. (2006). *Logistika* (M. Mate, Trans.). Zagreb: Mate.
- Carlzon, J. (1987). *Moment of truth*. Harper & Row.
- Christopher, M. (1997). *Marketing logistics*. Butterworth-Heinemann.
- Christopher, M. (1998). *Logistics and supply chain management*. Prentice Hall.
- Coyle, J. B. (1996). *The management of business logistics*. West Publishing Company.
- Ferisak, V. (1983). *Poslovna logistika*. Informator Zagreb.
- Fey, P. (1989). *Logistic - Management und integrierte Unternehmensplanung*.
- Gourdin, K. (2001). *Global logistics management: A competitive advantage for the new millennium*. Blackwell Publishers Ltd.
- Stock, J. R., & Lambert, D. M. (2011). *Strategic logistics management*. McGraw-Hill/Irwin.
- Klein, D. P. (1994, March). Characterizing intellectual capital. *Center for Business Innovation, Ernst & Young LLP Working Paper*, (1).
- Lambert, D. M. (1976). *The development of an inventory costing methodology: A study of the costs associated with holding inventory*. Chicago.
- Ogorelac, A. (2004). *Mednarodni transport in logistika*. Ekonomsko-poslovna fakulteta, Univerza v Mariboru.
- Ogorelac, A. Z. (2001). Towards outsourcing of logistics activities in manufacturing firms. In *Proceedings of the 5th International Conference on Traffic Science - ICTS 2001*, Faculty of Maritime Studies and Transportation, 27–30 October 2001, Venezia–Patras–Venezia.
- Samanović, J. (2000). *Logistički menadžment*. Glosa d.o.o.
- Segletija, Z. (2002). *Uvod u poslovnu logistiku*. Ekonomski fakultet Sveučilišta "J. J. Strossmayera" u Osijeku.
- Segletija, Z., & Leko, M. (2000). *Distribucijski sustav trgovinskoga poduzeća: Distribucija - Logistika - Menadžment*. Ekonomski fakultet Sveučilišta "J. J. Strossmayera" u Osijeku.
- Stewart, T. (1997). *Intellectual capital: The new wealth of organizations*. Doubleday.
- Sullivan, P. (1998). Profiting from intellectual capital. In *Extracting value from innovation*. Wiley & Sons.

- Zelenika, R. (n.d.). Međunarodna logistička špedicija kao aktivnost. In R. Zelenika, *Temelji logističke špedicije* (Knjiga prva).
- Zelenika, R.-P. (2000). *Logistički modeli upravljanja zalihama u trgovačkom poduzeću*. Hrvatska gospodarska revija, Inženjerski biro.
- Zelenika, R.-P. (2001). *Strateški razvoj logističkih sustava tranzicijskih država u kaleidoskopu regionalizacije i globalizacije*. Slobodno poduzetništvo, TEB - Poslovno savetovanje d.o.o.
- Zelenika, R.-P.-R. (2000). Špediter u funkciji logističkog operatora. *Pomorski zbornik*. Društvo za proučavanje i unapređenje pomorstva Republike Hrvatske.
- Zelenika, R.-P.-V. (2001). Logistic system informatization as a marketing factor for the 21st century. In *International Convention MIPRO 2001 - Electronic Commerce*. Opatija.
- Zelenika, R., & Pupavac, D. (2008). *Menadžment logističkih sustava*. Ekonomski fakultet Rijeka.